

Brněnská přehrada, jak ji neznáte ... 4

NEzávislé Sociálně Ekologické HNUTÍ – NESEHNUTÍ

NESEHNUTÍ je nevládní neziskovou organizaci, jejímž hlavním posláním je ochrana přírody a lidských práv. Vzniklo v říjnu 1997 v Brně a sídlí na ulici Údolní 44. V současné době má kromě Brna své místní skupiny také v Bystřici pod Hostýnem, Napajedlech, Kojetíně a Vysokém Mýtě. Aktivisty NESEHNUTÍ spojuje přesvědčení, že ekologické problémy mají své sociální příčiny a důsledky, a proto je nutné konflikty ve vztahu lidí a přírody řešit s ohledem na tyto souvislosti.

NESEHNUTÍ se při své činnosti zaměřuje na tři hlavní oblasti:

● **Ochrana přírody a krajiny**
 Již od svého vzniku vedeme kampaň proti výstavbě rychlostní komunikace R43 v blízkosti Brněnské přehrady, neboť se domníváme, že

Demonstrace NESEHNUTÍ před konzultacemi Ruské federace v Brně.

důvody je její stavbě nejsou natolik závažné, aby ospravedlnily likvidaci rekreační oblasti takového významu. V rámci této kampaně jsme také vypracovali a nyní prosazujeme alternativní Aktivní nulovou variantu, která řeší problémy s dopravou v Brně bez výstavby R43. Zabýváme se také dalšími připravovanými dopravními stavbami v Brně.

Informační stánek před zahájením každoroční cyklistické jízdy.

Na jaře 2000 jsme zahájili kampaň, která upozorňuje veřejnost na negativní ekologické a sociální dopady výstavby hypermarketů – zvýšení dopravní zátěže, likvidace malých místních prodejců, vyhlášení center měst... Účastníci jsme se potulovali s právníky a těmi-to stávkami, připravili jsme putovní fotografickou výstavu a na toto téma pořádáme také odborné semináře.

● **Ochrana lidských práv**
 Od svého vzniku vedeme kampaň za svobodu pro Tibet, v rámci níž upozorňujeme na bezprecedentní porušování lidských práv čínskou státní mocí na území okupovaného Tibetu. Usilujeme o to, aby zkoušením tibetských lidí byla vyjadřována solidarita, např. vyvěšením tibetských vlajek na brněnskou radnici dne 10. března, v den výročí povstání Tibeťanů proti agresorovi.

Ve spolupráci se společností Člověk v tísni pořádáme každý rok v brněnských kinech festival dokumentárních filmů o lidských právech Jeden svět. Snažíme se tak o to, aby i brněnští zájemci o problematiku lidských práv měli možnost shlédnout ty nejlepší filmy z celosvětové produkce v místních kinech.

Od podzimu 1999 vedeme kampaň proti ruské agresi v Čečensku, kde vojenskými operacemi trpí především civilisté. Uspořádali jsme sérii protestních akcí před budovou ruského konzulátu v Brně. Čečenskými uprchlíky se snažíme pomoci i formou veřejné sbírky.

Zabýváme se monitoringem obchodu se zbraňmi. Upozorňujeme na souvislosti tohoto typu obchodu s porušováním lidských práv a podporou totalitních a diktátorských režimů. Příležitosti ke zver-

Lesy v České republice

Lesy je nejsložitějším suchozemským ekosystémem. Živočiškové, rostlinné a mikroorganismy jsou v něm vzájemně propojeny nespočetnými vazbami, které udržují ekologickou rovnováhu lesního prostředí. Někdy vlivu lidské společnosti, rozkládal by se les prakticky na celém území naší republiky. Dnes lesy pokrývají 1/3 území ČR a na každého z nás tak připadá zhruba 1/4 hektaru lesa. Lesy mají pro člověka nesmírný význam a plní řadu nezastupitelných funkcí. Až domněvka byla za hlavní funkci lesa považována produkce dřeva jakožto obnovitelného zdroje. S obecným zhoršováním stavu životního prostředí a globální ekologickou krizí však dnes na významu získávají tzv. mimoprodukční funkce lesa. Jsou to zejména funkce klimatické, vodohospodářské, půdoochranné, půdotvorné, krajinnotvorné, rekreační a estetické. Kvalitní les dokáže dobře hospodařit s vodou a snižuje riziko povodní. Malokdo z nás si svůj smysluplný život umí představit bez existence lesa – z historie je známo mnoho kultur, které zanikly poté, co si vydrancovaly svoje lesy.

Na území ČR patří 63 % lesů státní a stará se o ně státní podnik Lesy ČR, soukromé lesy představují 23 % rozlohy lesa a zbylých 14 % náleží obcím.

Stav našich lesů a jeho příčiny

Zdravotní stav našich lesů zdaleka není uspokojivý. Potíž není v odlesňování jako v mnoha jiných zemích (rozloha lesů v naší republice dokonce dlouhodobě narůstá), ale v jejich stavu a kvalitě.

Lesy České republiky jsou ve své většině lesy umělé (90 %), převážně jehličnaté monokultury (les je tvořen převážně jedním druhem dřeviny). Přírodné a s přírodou blízké lesy tvoří pouhých 10 %. Často jsou chráněny jako lesní rezervace. Znamky poškození vykazují zhruba dvě třetiny jehličnatých stromů a polovina listnatých stromů. Dochází k degradaci lesních půd, klesá zásoba živin, stále se drží vysoké koncentrace síry, stoupá záření těžkými kovy, především olovem. Z prostředí našich lesů v posledních desetiletích ubylo mnoho druhů rostlin a živočichů, a tak snadno podléhají různým kalamiám.

Krajina po holosečné těžbě na Lysé hoře.

Příčinou velmi špatného stavu je třeba vidět nejen ve škodlivých činitelích, jako jsou vítr, námaza, imise, hmyz apod., ale především v celkové výrazné snížené odolnosti lesních porostů těmto vlivům čelit. To je zapříčiněno zejména snížením druhové rozmanitosti vytvářením monokultur, vysazováním smrků v nevhodných podmínkách

nižších a středních poloh, používáním nepůvodních druhů při výsadbách a neadekvátními způsoby lesního hospodaření, při nichž stále převládají naprosto nevhodné holosečné způsoby. Výsledkem je výrazně snížená ekologická stabilita lesů v ČR. Necitlivé lesní hospodaření v horských oblastech se pak spolupodílelo na vzniku tragických povodní minulých let.

Takto vypadá smrková monokultura ... a takto přírodní les.

Z přímých škodlivých vlivů na naše lesy zasluhují větší pozornost pouze dva: imise a přemnožená spárkatá zvěř. K prvnímu jevu dochází vinou vypouštění exhalací především z průmyslových podniků. Emise oxidů síry a dusíku ve vzduchu zreaagují a vzniká kyselina sírová a dusičná dopadají ve formě kyselých dešťů (imise) na stromy, které umírají. Druhý negativní jev mají na svědomí hlavně myslivci. Ti spárkatou zvěř (zejm. jelena, muflony a srnce) přikrmují se sobečským citem – aby bylo na honitbách co střílet. Přemnožená zvěř pak plošně likviduje přírodně zmlazené a nechráněné sazeničky. Takto je poškozen každý pátý strom a náklady na ochranu stromků před zvěří a celkové škody způsobené spárkatou zvěří dosahují ročně stovek milionů korun.

Bez vlivu lidské společnosti by na našem území rostly listnaté a smíšené lesy s převahou buku, dubu a jedle. Smrků bychom našli jen v nejvyšších polohách.

Srovnání rekonstruované přírodní / současné skladby lesů v České republice v %:

● smrk: 11,2 / 54,3 • jedle: 19,8 / 0,9 • borovice: 3,4 / 17,6 • modřín: 0,0 / 3,7 • ostatní jehličnany: 0,3 / 0,2 • **jehličnany celkem: 34,7 / 76,7**

● dub: 19,4 / 6,4 • buk: 40,2 / 5,7 • habr: 1,6 / 1,2 • jasan: 0,6 / 1,0 • javor: 0,7 / 0,8 • jilm: 0,3 / 0,0 • bříza: 0,8 / 2,9 • lípa: 0,8 / 0,9 • olše: 0,6 / 1,4 • ostatní listnáče: 0,3 / 1,5 • **listnáče celkem: 65,3 / 21,6**

Možnosti nápravy

Řešením současné situace je obnova přírodních, popř. přírodě blízkých lesů. K tomu má směřovat tzv. trvale udržitelné lesní hospodaření. Přírodě blízké lesní hospodaření budoucnosti by se mělo pokoušet napodobovat procesy probíhající v přírodě a z lesa brát jen tolik, kolik toho dlouhodobě snese. Základní kroky k obnově by měly být:

- Při obnově lesa používat výhradně tzv. stanovištně přírodních druhů dřevin, tzn. takové druhy stromů, které v dané lokalitě přírodně rostly (nejvíce buk, dub a jedle).
- Snižti stavy spárkaté zvěře na únosnou míru. Za únosný lze označit takový stav, kdy odrůstá přírodně zmlazená a sazenice běžných dřevin bez ochranných opatření proti zvěři. Optimální řešením je návrat přírodních predátorů (rys, vlk) do oblasti, kde naleznou podmínky k trvalému výskytu. Tomu zatím brání především myslivci, kteří je ilegálně loví.
- Změna způsobu hospodaření – přírodě blízké hospodaření v přírodním lese zajišťuje travlost a vyrovnanost dřevní produkce, v dlouhodobé perspektivě je dokonce ekonomicky výhodnější.

Nejpotřebnější změnou je ovšem změna náhledu naší společnosti na les. Zatímco lesní hospodářství se podílí pouhými 0,6 % na tvorbě hrubého domácího produktu, mimoprodukční funkce lesa nelze vyčíslit. K lesu proto musíme začít přistupovat jako k nenahraditelnému daru a nikoli pokračovat v současném kořistnickém přístupu, kterým snižujeme sami sobě šanci na zdravou budoucnost.

Stromy v okolí Brněnské přehrady

Lesy v okolí Brněnské přehrady ani zdaleka neodpovídají původní druhové skladbě. Nepůvodní jehličnaté dřeviny zde byly povětšinou uměle vysazeny. Zdejší lesy však našťastě nebyly zcela přeměněny v jehličnaté monokultury. Kromě dubu, buku a habru zde najdeme pestrou škálu dalších listnatých dřevin (lípa, javor, bříza...) i celých lesních společenstev (např. přírodní rezervace Jelení Žleb). Brňané tak mají unikátní možnost aktivního odpočinku v lesích blízkých přírodnímu stavu, což dnes bohužel nebývá všude pravidlem. Vážně si proto lesť v okolí přehrady a chrátime je.

Dub zimní
Quercus petraea

Strom středních rozměrů s poněkud zpřolhaným kmenem a protáhlou, nepravidelně utvářenou korunou, dosahující v přírodních podmínkách až 30 m výšky a průměru kmene 1 m. Dožívá se několika set let, avšak ne takového věku jako dub letní – Quercus robur, který může růst 400–500 let. Oba druhy dubů se od sebe dají dobře rozeznat například podle délky řapíku (krátký – dub letní, dlouhý – dub zimní), nebo stopkou od žaludku (dlouze stopkaté žaludy – dub letní, přisedlé žaludy – dub zimní).

Je to dřevina evropského rozšíření, chybí ale na chladném severu a vynechává zejména celou východní, kontinentální část Evropy. Roste v nadmořských výškách od 200 do 750 m n. m.
 Dub zimní je světlomilná dřevina. Většinou roste v podmínkách značného nedostatku vláhy. Můžeme jej ale spolu s břízou najít i na místech zabahnělých, s hladinou spodní vody blízko povrchu.

Buk lesní
Fagus sylvatica

Dřevina velkých rozměrů, s rovinným válcovitým kmenem a nápadně hladkou, tenkou šedou kůrou. Buk dosahuje výšek kolem 35 m a průměru kmene 1,5 m. Dožívá se věku 200–400 let. Jeho kořenový systém je srdčitého tvaru, v půdě bývá proto dobře zakotven, a tak u něj dochází mnohem častěji ke zlomům než k vývrátům.
 Buk je dřevina evropská, rozšířená především v západní, střední a jihovýchodní části kontinentu. Ve východní části úplně chybí. Ve střední Evropě je jeho přirozené optimum od 400 do 1000 m n. m.
 Jedná se o dřevinu, která dobře snáší i velkí stín, a málokterá z našich stromových dřevin se jí v tomto ohledu vyrovná. Buk má střední nároky na vláhu v půdě. Vyhýbá se oběma extrémům a chybí jak na půdách vysychavých, tak na půdách zamokřených.

Habr obecný
Carpinus betulus

Strom středních rozměrů se štíhlou korunou a nápadně hladkou kůrou na svalovcovitě kmeně. Dosahuje až 25 m výšky a průměru kmene 0,75 m. Často však habr bývá mnohem menšího vzrůstu a někdy má i křovitý vzhled. Dožívá se asi 150 let, jen výjimečně více.

Habr je evropská dřevina s centrem rozšíření v západní, střední a jihovýchodní Evropě. Nejenájejí na chladném severu a severovýchodě kontinentu a neroste ani ve východní, kontinentální části Evropy. Na území ČR se vyskytuje od nížin až do výšky 800 m n. m.

Jde o dřevinu snášející stín, nikoli však v takové míře jako buk. Většinou dává přednost vlhčím stanovištím, jako jsou dna údolí, okraje luha a stinné svahy. Někdy ani na suchých, slunných a v létě vysychavých podkladech.

